26/10/2020

Ι.Ν. Αγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης: Μια ιστορία 15 αιώνων

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

Ο Ι. Ναός του Αγίου Δημητρίου χτίστηκε στα μέσα του 5ου αιώνα (413), πάνω στον τόπο του μαρτυρίου του Αγίου, από τον έπαρχο του Ιλλυρικού Λεόντιο, ο οποίος θεραπεύθηκε από ανίατη ασθένεια. Στο χώρο αυτό βρισκόταν το «στάδιο» όπου γίνονταν μονομαχικοί αγώνες. Σ' αυτό το στάδιο μονομάχησε ο πιστός μαθητής του Αγίου Δημητρίου, Νέστορας, και κατατρόπωσε τον Λυαίο. Ολόκληρο το ισόγειο συγκρότημα του αρχαίου λουτρού, όπου ήταν φυλακισμένος ο Άγιος, διατηρήθηκε και διασκευάσθηκε σε κρύπτη του ναού, η οποία έγινε για αιώνες και παραμένει κέντρο λατρείας.

Ο αρχιτεκτονικός ρυθμός του ναού είναι πεντάκλιτη βασιλική με εγκάρσιο (κάθετο) κλίτος, διπλά υπερώα (γυναικωνίτες) και μακρές διπλές κιονοστοιχείες. Στην πορεία του χρόνου υπέστη δύο φορές καταστροφή, σε μεγάλο μέρος, από πυρκαγιά τον 7ο αιώνα (μεταξύ 629 και 639) και στις 5 και 6 Αυγούστου το 1917. Επίσης υπέστη πολλές καταστροφές και λεηλασίες κατά την άλωση της Θεσσαλονίκης από τους Σαρακηνούς το 904 και από τους Νορμανδούς το 1118. Το διάστημα 1493-1912 μετατράπηκε σε τζαμί από τους Τούρκους.

Η μεγάλη πυρκαγιά του 1917 μετέβαλε σχεδόν σε ερείπια τον ιστορικό Ναό και οι αναστηλωτικές εργασίες που τον αποκατέστησαν στην αρχική του μορφή διήρκησαν έως το 1948. Από τότε λειτουργεί κανονικά και αποτελεί ως μνημείο τέχνης ένα από τα πλέον υπέροχα χριστιανικά μνημεία της ελληνικής ανατολής.

Ο ΝΑΡΘΗΚΑΣ

Εισερχόμενοι στο νάρθηκα, το πρώτο μέρος κατά την είσοδό μας στο ναό, αντικρίζουμε πρώτα το μεγάλο προσκυνητάρι με την εικόνα της Παναγίας της Ιεροσολυμίτισσας. Είναι αντίγραφο της εικόνας που βρίσκεται πάνω από τον τάφο της Παναγίας στη Γεσθημανή. Φιλοτεχνήθηκε σε ανάμνηση της επίσκεψης στο ναό και του μεγάλου προσκυνήματος, το 1992 και το 2002.

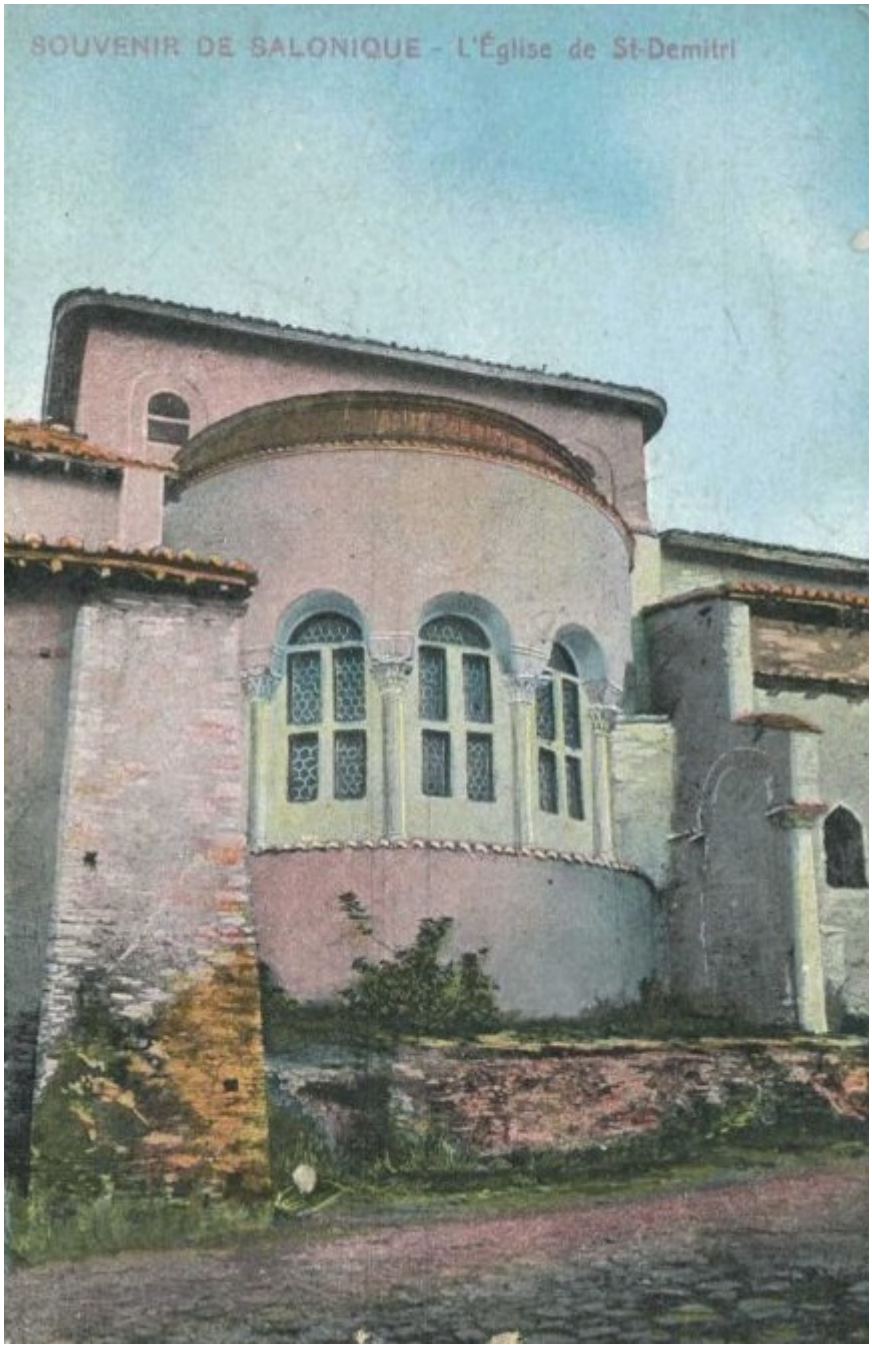

Δίπλα – αριστερά είναι η μεγάλη εικόνα που παριστάνει τον Άγιο Δημήτριο δεόμενο, σαν να υποδέχεται με αγάπη τον κάθε προσκυνητή. Η εικόνα αυτή είναι από τα εγκαίνια του Ναού το 1948.

Ο νάρθηκας φωτίζεται από ένα τρίλοβο παράθυρο στη δυτική πλευρά. Στο νότιο τμήμα υπάρχει κλιμακοστάσιο για τα υπερώα, ενώ στο βόρειο υπάρχει ενσωματωμένο ένα τμήμα του ρωμαικού λουτρού, στην κορυφή του οποίου δημιουργήθηκε το κωδωνοστάσιο. Στο βορειοδυτικό τμήμα υπάρχει τοιχογραφία με τη Σταύρωση του 11ου αιώνα.

Επικοινωνεί με τον κυρίως ναό με τρίβηλο, δηλαδή επιβλητικό τρίλοβο άνοιγμα,

και με δύο πλάγια τοξωτά ανοίγματα. Οι δύο κίονες αποτελούνται από πράσινο θεσσαλικό μάρμαρο και θεοδοσιανά κιονόκρανα με πολυποίκιλη ένθετη διακόσμηση των τόξων.

ΤΟ ΚΙΒΩΡΙΟ.
Η ΛΑΡΝΑΚΑ ΜΕ ΤΑ ΙΕΡΑ ΛΕΙΨΑΝΑ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Στη μέση περίπου του ναού, κοντά στην αριστερή κιονοστοιχία του κεντρικού κλίτους, βρισκόταν ένα εξαγωνικό κιβώριο* –υπάρχουν αποτυπώματα στο δάπεδο- όπου μετά από ενύπνια και οράματα ευσεβών Θεσσαλονικέων, δημιουργήθηκε η πίστη ότι κάτω από αυτό βρισκόταν το «Πανάγιο λείψανο» του Μεγαλομάρτυρος Αγίου Δημητρίου. Καταστράφηκε από επιδρομή των Σαρακηνών το 904 μ.Χ., όπως και ο τάφος του Αγίου από τους Νορμανδούς το 1118.

Σήμερα έχει κατασκευαστεί νέο μαρμάρινο κιβώριο, εντός του οποίου βρίσκεται η περικαλλής αργυρά λάρνακα με τα Χαριτόβρυτα λείψανα του Αγίου Δημητρίου, τα οποία αποτελούν πηγή ευλογίας, θαυμάτων και ευεργεσιών όχι μόνο για τους ευσεβείς Θεσσαλονικείς, αλλά και για όλους τους προσκυνητές του Μεγαλομάρτυρος Αγίου Δημητρίου του Μυροβλήτου.

Αποτελεί το σημαντικότερο, πολυτιμότερο και ιερότερο σημείο του προσκυνήματος στον Ι. Ναό.

ΤΟ ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΟ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ

Δίπλα μας ακριβώς βρίσκεται η είσοδος για το λεγόμενο παρεκκλήσιο του τάφου του Αγίου Δημητρίου. Πρόκειται περί κτίσματος δημόσιου λουτρού της ρωμαικής εποχής που κατεδαφίστηκε κατά την ανέγερση του ναού. Εδώ μεταφέρθηκε ο τάφος του Αγίου Δημητρίου, ο οποίος αρχικά βρισκόταν κάτω από την Αγία Τράπεζα στο Ιερό Βήμα. Αργότερα, πιθανότατα για λόγους λειτουργικότητας του χώρου, για να εξυπηρετούνται οι ανάγκες των πιστών που ήθελαν να προσκυνούν τον τάφο του Μάρτυρος, μεταφέρθηκε στο κιβώριο στο κεντρικό κλίτος και στη συνέχεια, όταν ο ναός μετατράπηκε σε τζαμί, στο σημείο που βρίσκεται σήμερα.

Κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας ο χώρος ήταν υπό τον έλεγχο των Τούρκων

και όσοι Χριστιανοί πήγαιναν να προσκυνήσουν πλήρωναν πάντοτε για να τους επιτραπεί η προσκύνηση.

ΤΟ ΦΡΕΑΡ (ΠΗΓΑΔΙ) ΤΟΥ ΑΓΙΑΣΜΑΤΟΣ

Βρίσκεται μπροστά στον αριστερό πεσσό του Ιερού Βήματος και διαμορφώθηκε αργότερα κατάλληλα με μεταγενέστερο μαρμάρινο κιβώριο. Το φρέαρ αυτό αποτέλεσε τον πρώτο τάφο του Αγίου Δημητρίου, διότι μέσα σ’ αυτό ερρίφθη το σώμα του Αγίου μετά τον λογχισμό του, από τους μαθητές του Αγίου, για να μην καταστραφεί και εξαφανιστεί από τους ειδωλολάτρες.

Ανά τους αιώνες αναβλύζει συνεχώς αγίασμα, το οποίο αρχικά μεταφερόταν με

σωλήνες – αγωγούς στις κόγχες της Κρύπτης, σε ειδικές μαρμάρινες λεκάνες, μέχρι της εμφανίσεως του μύρου. Σήμερα το αγίασμα διοχετεύεται σε ειδική μαρμάρινη κρήνη (βρύση) που υπάρχει αριστερά του φρέατος, για ευλογία και αγιασμό των ευλαβών προσκυνητών.

Η ΚΡΥΠΤΗ

Η είσοδος της κρύπτης βρίσκεται δίπλα από τον δεξιό πεσσό του ιερού βήματος και οδηγεί στο χώρο εκείνο που σύμφωνα με την παράδοση φυλακίσθηκε, μαρτύρησε και τάφηκε ο Άγιος Δημήτριος. Πρόκειται για το ανατολικό τμήμα του μεγάλου ρωμαικού λουτρού που βρισκόταν κοντά στην αγορά και το στάδιο για την εξυπηρέτηση των αθλητών.

Σήμερα κάτω από το ιερό βήμα βρίσκεται ο κεντρικός χώρος της κρύπτης, η οποία κρύπτη ήταν και αποτελεί μέχρι σήμερα λατρευτικό χώρο, με κέντρο το Ναίδριο* που υπάρχει αριστερά καθώς κατεβαίνουμε και που πιθανότατα είναι και ο τόπος όπου ακριβώς μαρτύρησε ο Άγιος.

Το μαρμάρινο Κιβώριο που βρίσκεται στο κέντρο της κρύπτης είναι το σημείο όπου έρρεε το αγίασμα και το μύρο, από αγωγούς που ξεκινούσαν από το φρέαρ και από το κιβώριο του Αγίου, καταλήγοντας στη μαρμάρινη φιάλη, η βάση της οποίας φαίνεται μπροστά από το Κιβώριο.

Στο χώρο εκτίθενται διάφορα αγγεία, πήλινα, γυάλινα ή μεταλλικά, όπου συνέλεγαν οι πιστοί το αγίασμα και το μύρο. Σε χαρακτηριστικά σημεία της κρύπτης υπάρχουν υπολείμματα τοιχογραφιών, επιγραφές και γλυπτά που προέρχονται κυρίως από το ναό του 5ου αιώνα και τα οποία μαρτυρούν την ιστορία του Ναού του Αγίου Δημητρίου και το μεγαλείο της τιμής του Μυροβλήτη και Προστάτη Αγίου της Θεσσαλονίκης και όλης της οικουμένης.